

Åtgärder för att hantera stora brottmål och inställda förhandlingar

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2013/14:170 Åtgärder för att hantera stora brottmål och inställda förhandlingar.

I propositionen lämnas förslag som syftar till att minska antalet inställda huvudförhandlingar och till en enklare och effektivare hantering av stora brottmål.

Regeringen föreslår att det strängaste straff som en tilltalad får dömas till i sin frånvaro ska höjas från tre till sex månaders fängelse. Dessutom föreslås det att möjligheten att förverka villkorligt medgiven frihet i situationer då den tilltalade är frånvarande ska utökas. Även reglerna om utdömande av vite samt om hämtning och häktning när den som kallats inte kommer till förhandlingen görs tydligare. Dessutom utökas möjligheterna att använda förenklad delgivning med den tilltalade. Förslagen leder sammantaget till att fler huvudförhandlingar kan genomföras.

För att stora brottmål ska hanteras så effektivt som möjligt tydliggörs domstolens ansvar för att bedöma om flera åtal ska hanteras gemensamt eller var för sig, och det skapas större möjligheter att avgöra delar av ett mål mot en person. Åtal mot flera personer för brott som har samband med varandra ska vidare inte längre rutinmässigt hanteras gemensamt. För att lägga samman åtalen krävs att det finns skäl för det. Domstolen får också ett tydligare ansvar för förberedelsen av brottmål, bl.a. genom en regel om ökad användning av förberedelsesammanträden i omfattande mål. Fristen för påbörjande av huvudförhandling i ett mål där den tilltalade är frihetsberövad förlängs med en vecka om ett sådant sammanträde har hållits.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2014.

Det har inte väckts några motioner med anledning av propositionen, och utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens lagförslag.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Åtgärder för att hantera stora brottmål och inställda förhandlingar	5
Utskottets ställningstagande	6
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	7
Propositionen	7
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	8

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Regeringens lagförslag

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2013/14:170 punkterna 1 och 2.

Stockholm den 29 april 2014

På justitieutskottets vägnar

Morgan Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Morgan Johansson (S), Johan Linander (C), Krister Hammarbergh (M), Ewa Thalén Finné (M), Kerstin Haglö (S), Anti Avsan (M), Jan R Andersson (M), Elin Lundgren (S), Johan Pehrson (FP), Anna Wallén (S), Arhe Hamednaca (S), Patrick Reslow (M), Caroline Szyber (KD), Richard Jomshof (SD), Lena Olsson (V), Mattias Jonsson (S) och Agneta Börjesson (MP).

Redogörelse för ärendet

I proposition 2013/14:170 Åtgärder för att hantera stora brottmål och inställda förhandlingar lämnar regeringen förslag som syftar till att minska antalet inställda huvudförhandlingar och till en enklare och effektivare hantering av stora brottmål.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Ingen motion har väckts med anledning av propositionen.

Utskottets överväganden

Åtgärder för att hantera stora brottmål och inställda förhandlingar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag.

Propositionen

I propositionen lämnas förslag som syftar till att dels minska antalet inställda huvudförhandlingar, dels till en enklare och effektivare hantering av stora brottmål.

Regeringen anför att det från rättssäkerhetssynpunkt är angeläget att handläggningen av brottmål inte drar ut på tiden och att målen avgörs så snabbt som möjligt efter det att brottet begåtts. I alltför många fall måste huvudförhandlingar ställas in på grund av att den tilltalade inte kommer till förhandlingen. Ibland beror detta på att den strängaste påföljd som får dömas ut i dessa fall inte motsvarar brottets allvar. Det strängaste straff som en tilltalad får dömas till i sin frånvaro höjs därför från tre till sex månaders fängelse. Dessutom utökas möjligheten att förverka villkorligt medgiven frihet i situationer då den tilltalade är frånvarande. Reglerna om utdömning av vite samt om hämtning och häktning när den som har kallats inte kommer till förhandlingen görs tydligare. Även möjligheterna att använda förenklad delgivning med den tilltalade utökas. Förslagen leder sammantaget till att fler huvudförhandlingar kan genomföras.

Regeringen anför vidare att det är viktigt att stora brottmål kan hanteras så effektivt och ändamålsenligt som möjligt i domstol. Domstolens ansvar för att bedöma om flera åtal ska hanteras gemensamt eller var för sig tydliggörs därför. Det skapas även större möjligheter att avgöra delar av ett mål mot en person. Åtal mot flera personer för brott som har samband med varandra ska inte längre rutinmässigt hanteras gemensamt. För att lägga samman åtalen krävs att det finns skäl för det. Domstolen får också ett tydligare ansvar för förberedelsen av brottmål, bl.a. genom en regel om ökad användning av förberedelsesammanträden i omfattande mål. Fristen för påbörjande av huvudförhandling i ett mål där den tilltalade är frihetsberövad förlängs med en vecka om ett sådant sammanträde har hållits.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar att regeringen lämnar förslag som syftar till att minska antalet inställda huvudförhandlingar och till en enklare och effektivare hantering av stora brottmål. Utskottet instämmer i de bedömningar som regeringen har gjort.

Propositionen har inte lett till några motionsyrkanden eller några andra invändningar under utskottsbehandlingen. Utskottet finner att regeringens lagförslag är ändamålsenligt utformade och bör antas. Med detta föreslår utskottet att riksdagen antar de lagförslag som läggs fram i propositionen.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2013/14:170 Åtgärder för att hantera stora brottmål och inställda förhandlingar:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 30 kap. 4 §, 33 kap. 6 §, 36 kap. 20 §, 45 kap. 3, 10, 13 och 14 §§ samt 46 kap. 14–15 a §§ rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

30 kap.4 §¹

Handläggas i en rättegång flera åtal, må dom givas beträffande något av dem, ehuru handläggningen angående de övriga icke avslutats. Avse åtalen samme tilltalade, må sådan dom dock ej givas med mindre synnerliga skäl äro därtill.

Om flera åtal handläggs i en rättegång får dom meddelas i fråga om något av dem trots att handläggningen av de övriga åtalen inte avslutats (deldom). Om åtalen avser samma tilltalad får deldom meddelas endast om det är till fördel för målets handläggning och det inte finns särskilda skäl mot det.

33 kap.6 §²

Bestämmelserna i 3 § andra stycket, 34–38 och 47–51 §§ delgivningslagen (2010:1932) gäller inte delgivning av stämning i brottmål.

Bestämmelserna i 24 § delgivningslagen hindrar inte att den tilltalade delges stämning och andra handlingar i ett brottmål genom förenklad delgivning om han eller hon av polisman, åklagare, tulltjänsteman eller tjänsteman vid Kustbevakningen vid ett personligt sammanträffande har delgetts information om att sådan delgivning kan komma att användas i tingsrätten och det vid den tidpunkt då handlingarna

Bestämmelserna i 24 § delgivningslagen hindrar inte att den tilltalade delges stämning och andra handlingar i ett brottmål genom förenklad delgivning om han eller hon av en polisman, åklagare, tulltjänsteman eller tjänsteman vid Kustbevakningen vid ett personligt sammanträffande har delgetts information om att sådan delgivning kan komma att användas i tingsrätten och det vid den tidpunkt då handlingarna

¹ Senaste lydelse 1956:587.

² Senaste lydelse 2013:876.

skickas till den tilltalade inte har förflutit längre tid än *sex* veckor sedan informationen lämnades.

skickas till den tilltalade inte har förflutit längre tid än *tio* veckor sedan informationen lämnades.

36 kap.

20 §³

Uteblir ett vittne som kallats enligt 7 §, skall rätten förelägga nytt vite, om målet utsätts till senare dag, eller förordna att han skall hämtas till rätten antingen omedelbart eller till den senare dagen.

Om ett vittne som kallats enligt 7 § uteblir får rätten besluta att vittnet ska hämtas till domstolen, antingen omedelbart eller till en senare dag. Ett skäl för hämtning är att det kan antas att vittnet inte kommer att följa en ny kallelse.

Om rätten inte beslutar om hämtning ska vittnet kallas på nytt vid vite till en senare dag.

45 kap.

3 §⁴

Hava åtal väckts mot någon för flera brott eller åtal mot flera för att hava tagit del i samma brott, skola åtalen handläggas i en rättegång, om ej rätten finner särskild handläggning vara lämpligare. Åtal, som väckts mot flera för skilda brott, må handläggas i en rättegång, om det är till gagn för utredningen.

Ej må åtal förenas, med mindre åtalen väckts vid samma domstol och denna är behörig samt för åtalen samma rättegångsform är tillämplig.

När skäl äro därtill, må åtal, som förenats, åter särskiljas.

Om åtal har väckts mot någon för flera brott ska åtalen handläggas i en rättegång. Åtalen får dock handläggas var för sig om det är till fördel för målets handläggning och det inte finns särskilda skäl mot det.

Om åtal har väckts mot flera personer får åtalen handläggas i en rättegång om det är till fördel för målets handläggning eller det annars finns skäl för det.

Åtal får inte förenas om domstolen är obehörig att handlägga något av åtalen eller om det gäller olika rättegångsformer för dem.

Åtal som handläggs gemensamt får delas upp när det finns skäl för det.

³ Senaste lydelse 1987:747.

⁴ Senaste lydelse 1956:587.

10 §⁵

I stämningen *skall* rätten även förelägga den tilltalade att muntligen eller skriftligen uppge vilken bevisning han åberopar och vad han vill styrka med varje bevis. Detta gäller dock inte, om det på grund av den tilltalades erkännande eller andra omständigheter kan antas att uppgift om bevisning inte behövs.

De skriftliga bevis som åberopas bör ges in samtidigt med att bevisuppgift lämnas.

Om det behövs *för att huvudförhandlingen skall kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt*, får rätten *också* förelägga den tilltalade att skriftligen redovisa sin inställning till åtalet och grunden för den.

I stämningen *ska* rätten även förelägga den tilltalade att muntligen eller skriftligen uppge vilken bevisning han *eller hon* åberopar och vad han *eller hon* vill styrka med varje bevis. Detta gäller dock inte om det på grund av den tilltalades erkännande eller andra omständigheter kan antas att uppgift om bevisning inte behövs.

Rätten ska allt efter målets beskaffenhet verka för att målet förbereds så, att huvudförhandlingen kan genomföras på ett ändamålsenligt sätt. Om det behövs får rätten förelägga den tilltalade att skriftligen redovisa sin inställning till åtalet och grunden för den. *Förberedelse får ske vid ett sammanträde eller genom skriftväxling eller annan handläggning. Om det är lämpligt får olika former av förberedelse förenas.*

13 §⁶

Om det behövs för målets förberedelse eller av något annat skäl, *skall* rätten hålla sammanträde med parter och andra som berörs. I fråga om kallelse av parter *skall* 15 § tillämpas.

Uteblir någon som kallats till sammanträdet, får detta ändå hållas, om det främjar beredningen av målet. Om den som uteblivit förelagts vite, får rätten besluta att

Om det behövs för målets förberedelse eller av något annat skäl, *ska* rätten hålla ett sammanträde med parter och andra som berörs. *Vid bedömningen av om ett sammanträde behövs ska rätten särskilt beakta om målets omfattning gör att ett sammanträde kan antas främja att huvudförhandlingen kan genomföras på ett ändamålsenligt sätt.* I fråga om kallelse av parter *ska* 15 § tillämpas.

Uteblir någon som kallats till sammanträdet, får detta ändå hållas om det främjar beredningen av målet. Om den som uteblivit förelagts vite, får rätten besluta att

⁵ Senaste lydelse 1987:747.

⁶ Senaste lydelse 2005:683.

nytt vite *skall* föreläggas eller att han eller hon *skall* hämtas till rätten.

I 24–27 kap. finns bestämmelser om sammanträde för prövning av tvångsmedel.

nytt vite *ska* föreläggas eller att han eller hon *ska* hämtas till rätten.

14 §⁷

Rätten ska bestämma tid för huvudförhandling så snart som möjligt. För behandling av en rättegångsfråga eller en del av saken, som får avgöras särskilt, får huvudförhandling sättas ut, trots att målet i övrigt inte är *berett till* huvudförhandling.

Är den tilltalade anhållen eller häktad, ska huvudförhandling påbörjas snarast och senast inom två veckor från den dag, då åtalet väcktes, om inte längre uppskov är nödvändigt på grund av åtgärd som avses i 11 eller 12 §, målets omfattning eller annan omständighet. Har den tilltalade häktats efter åtalet, ska tiden räknas från dagen för hans eller hennes häktande.

Är den tilltalade ålagd reseförbud, ska huvudförhandling påbörjas snarast och senast inom en månad från den dag då åtalet väcktes, om inte längre uppskov är nödvändigt på grund av åtgärd som avses i 11 eller 12 §, målets omfattning eller annan omständighet. Har reseförbudet meddelats efter åtalet, ska tiden räknas från dagen för delgivning av beslutet.

Rätten ska bestämma tid för huvudförhandling så snart som möjligt. För behandling av en rättegångsfråga eller en del av saken som får avgöras särskilt får huvudförhandling sättas ut, trots att målet i övrigt inte är *förberett för* huvudförhandling.

Om den tilltalade är anhållen eller häktad, ska huvudförhandling påbörjas snarast och senast inom två veckor från den dag då åtalet väcktes om inte ett sammanträde enligt 13 § har hållits. Om ett sådant sammanträde har hållits ska huvudförhandlingen i stället påbörjas senast inom tre veckor från den dag då åtalet väcktes.

Huvudförhandlingen får påbörjas senare än vad som anges i andra stycket, om ett längre uppskov är nödvändigt för att en särskild utredning om den tilltalades personliga förhållanden ska hinna färdigställas eller på grund av en åtgärd som avses i 11 eller 12 §, målets omfattning eller någon annan omständighet. Har den tilltalade häktats efter åtalet, ska tiden räknas från dagen för hans eller hennes häktande.

Om den tilltalade är ålagd reseförbud, ska huvudförhandling påbörjas snarast och senast inom en månad från den dag då åtalet väcktes, om inte ett längre uppskov är nödvändigt för att en särskild utredning om den tilltalades personliga förhållanden

⁷ Senaste lydelse 2010:575.

ska hinna färdigställas eller på grund av en åtgärd som avses i 11 eller 12 §, målets omfattning eller någon annan omständighet. Har reseförbudet meddelats efter åtalet, ska tiden räknas från dagen för delgivning av beslutet.

46 kap.

14 §

Underlåter målsägande, som skall höras i anledning av åklagarens talan, att infinna sig personligen vid rättegångstillfälle för huvudförhandling, äge rätten i stället för att förelägga nytt vite förordna, att han skall hämtas till rätten antingen omedelbart eller till senare dag.

Om en målsägande som ska höras med anledning av åklagarens talan inte inställer sig personligen till ett rättegångstillfälle för huvudförhandling, ska rätten ta ställning till om ett förelagt vite ska dömas ut. Rätten får besluta att målsäganden ska hämtas till domstolen, antingen omedelbart eller till en senare dag. Ett skäl för hämtning är att det kan antas att målsäganden inte kommer att följa en ny kallelse.

Om rätten inte beslutar om hämtning ska målsäganden kallas på nytt vid vite till en senare dag.

15 §⁸

Uteblir den tilltalade från ett rättegångstillfälle för huvudförhandling eller inställer han eller hon sig genom ombud då han eller hon har förelagts att infinna sig personligen, skall rätten i första hand pröva om målet kan avgöras enligt 15 a §. Är det inte möjligt att avgöra målet skall rätten besluta att den tilltalade skall

- 1. kallas på nytt vid vite,*
- 2. hämtas till rätten antingen omedelbart eller till en senare dag eller*
- 3. häktas, om det finns förutsättningar för det.*

Om en tilltalad uteblir från ett rättegångstillfälle för huvudförhandling eller inställer sig genom ombud då han eller hon har förelagts att infinna sig personligen, ska rätten i första hand pröva om målet kan avgöras enligt 15 a §. Om det inte är möjligt att avgöra målet ska rätten ta ställning till om ett förelagt vite ska dömas ut. Rätten ska också ta ställning till om den tilltalade ska hämtas till domstolen, antingen omedelbart eller till en senare dag, eller häktas, om det finns förutsättningar för häktning enligt 24 kap.

Ett skäl för

- 1. hämtning är att det kan*

⁸ Senaste lydelse 2001:235.

antas att den tilltalade inte kommer att följa en ny kallelse,

2. *häktning är att det på grund av att tidigare hämningsförsök i målet har misslyckats eller av annat skäl är sannolikt att den tilltalade inte kan hämtas.*

Om rätten inte beslutar om hämtning eller häktning ska den tilltalade kallas på nytt vid vite till en senare dag.

15 a §⁹

Kan saken utredas tillfredsställande, får målet avgöras trots att den tilltalade har inställt sig endast genom ombud eller har uteblivit, om

1. det inte finns anledning att döma till annan påföljd än böter, fängelse i högst *tre* månader, villkorlig dom eller skyddstillsyn eller sådana påföljder i förening,

2. den tilltalade, sedan han eller hon har delgetts stämning, har avvikit eller håller sig undan på ett sådant sätt att han eller hon inte kan hämtas till huvudförhandlingen eller

3. den tilltalade lider av en allvarlig psykisk störning och hans eller hennes närvaro därför inte är nödvändig.

Med de påföljder som anges i första stycket 1 skall likställas förordnande enligt 34 kap. 1 § första stycket 1 brottsbalken. Det gäller dock inte, om i samband med förordnandet villkorligt medgiven frihet från fängelsestraff skall förklaras förverkad i fråga om en strafftid som överstiger tre månader.

Första stycket 1 gäller också vid förverkande av villkorligt medgiven frihet från fängelse om det inte finns anledning att förverka en strafftid som sammantagen med ett fängelsestraff som döms ut, överstiger sex månader. Ett förordnande enligt 34 kap. 1 § första stycket 1 brottsbalken ska likställas med de påföljder som anges i första stycket 1.

I de fall som avses i första stycket 2 får målet avgöras även om den tilltalade inte har delgetts kallelse till förhandlingen.

Rättegångsfrågor får avgöras trots att den tilltalade har uteblivit.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2014.
2. Bestämmelsen i 33 kap. 6 § gäller i sin äldre lydelse om det personliga sammanträffande som avses i bestämmelsen skett före ikraftträdandet.

⁹ Senaste lydelse 2001:235.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Härigenom föreskrivs att 29 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

29 §¹⁰

Mål mot den som inte har fyllt tjuogoett år ska alltid behandlas skyndsamt.

Väcks allmänt åtal mot den som inte har fyllt arton år för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än sex månader, ska de tidsfrister iakttas som är föreskrivna för åtgärder i mål där den tilltalade är häktad.

Inhämtar rätten yttrande från socialnämnden enligt 28 §, ska nämnden yttra sig inom sådan tid att rätten kan hålla huvudförhandling enligt reglerna i andra stycket. Om ärendets beskaffenhet *föranleder* det, får yttrandet med rättens medgivande lämnas senare.

Om det väcks allmänt åtal mot den som inte har fyllt arton år för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än sex månader, ska de tidsfrister iakttas som är föreskrivna för åtgärder i mål där den tilltalade är häktad. *Den förlängda tidsfrist som anges i 45 kap. 14 § andra stycket andra meningen rättegångsbalken ska dock inte tillämpas.*

Om rätten begär ett yttrande från socialnämnden enligt 28 §, ska nämnden yttra sig inom sådan tid att rätten kan hålla huvudförhandling enligt reglerna i andra stycket. Om ärendets beskaffenhet *motiverar* det, får yttrandet med rättens medgivande lämnas senare.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2014.

¹⁰ Senaste lydelse 2010:577.